

EL DECREIXEMENT: UNA APROXIMACIÓ

Ramon ALCOBERRO*

A manera de justificació

Com ja va succeir a l'època de Marx també en les societats globalitzades i multiculturals d'ara mateix es passeja un fantasma. I contra ell s'han conjuminat en santa canilla, tant els liberals com els socialdemòcrates. És el fantasma del *decreixement*, un mot maleït en economia i que, políticament, resulta molt difícil, sinó impossible, de gestionar sense un canvi profund de mentalitat. Potser el que plantejarem en aquestes planes no és una teoria per a ara mateix. Accepto, fins i tot, que explicarem una utopia contemporània. Però enlloc no està escrit que els filòsofs hagin de limitar-se a pensar el present. Més aviat al contrari; per pura falta de perspectiva les ontologies massa centrades en l'actualitat tendeixen a ser insignificants, quan no cíniques o absurdes (recordem les simpaties de Foucault per la revolució iraniana de Khomeini o, més enllà, les de Sartre pel maoisme). Un empatx d'actualitat fa perdre l'horitzó filosòfic. Per això, més que dedicar-se a registrar les insuficiències del present, el que un filòsof pot aportar a la seva societat són propostes per 'pensar el futur', amb una dosi més o menys grans de provisionalitat i fins i tot, si es vol, amb un punt ingenu.

Ben pocs moments històrics han estat viscuts pels seus contemporanis amb sensació de plenitud. És banal recordar que no vivim, ni viurem mai, a Utopia. Més aviat èpoques i circumstàncies que, retrospectivament, han pogut ser considerades com a molt interessants i fins i tot, com a font d'inspiració per a generacions futures, foren percebudes pels seus contemporanis amb un sentiment intens de frustració social. Pensi el lector en la Barcelona del pistolerisme (que fou també la de la plenitud del noucentisme), o en la república de Weimar, que avui ens sembla tan moderna en les seves formulacions estètiques i filosòfiques, però que fou també un temps de misèria brutal i que desembocà en el nacionalsocialisme.

---

* Aquest treball, llegit i debatut al Liceu Maragall (Ateneu Barcelonès) el dia 10 d'octubre de 2008 dins el curs sobre *Multiculturalisme*, aprofita les suggerències que em feren Marta Doltra i Gonçal Mayos, Albert Llorca, Josep-Lluís Sarrato, Josep Casol i Esteve Rovira en aquella sessió. Posteriorment ha estat també discutit pel *Grup de recerca en Biopolítica* de la Universitat de Girona, que encapçalen Anna Quintanas i Josep-Maria Terricabras. Un resum fou publicat per la revista *Barcelona Metròpolis* que dirigeix Manuel Cruz, al número d'estiu de 2009. A tots ells, i també al professor Quim Meléndez i als meus estudiants del curs d'Ètica aplicada a l'activitat científica i professional en els màsters per a tecnòlegs de la Universitat de Girona (UdG), des del curs 2007 ençà (2011), agraeixo les seves amistoses indicacions.

En la història i en la filosofia no hi ha guany conceptual pur, ni hi ha lloc per a la profecia. Res no és inexorable i el progressisme pot acabar resultant molt reaccionari. Com ens va ensenyar Xavier Rubert de Ventós, la mirada filosòfica ha de ser conscient també d'allò que 'es perd' quan es guanya i d'allò que s'oblida quan s'adquireix un nou saber. La tesi del progrés lineal, a part de ser epistemològicament ingènua, acostuma a tenir, a més, conseqüències polítiques complicades. Enlloc no està escrit el futur, ni és inevitable cap apocalipsi.

Aquest text no té, doncs, cap pretensió d'anunciar la fallida de la globalització neoliberal, ni pronostica l'arribada d'una nova ideologia de salvació en forma de replantejament de l'economia. 'Decreixement' és avui un concepte que s'ha posat de moda i com totes les modes pot caure en l'oblit. Però aquí el presentem com un àmbit d'estudi en ciències socials i, més específicament, com una hipòtesi diferent per a reflexionar sobre l'economia. En aquest sentit constitueix fins i tot, un horitzó moral problemàtic, com ho són sempre tots els futurs imperfectes. En tot cas, el decreixement com a proposta pertany a l'àmbit de les teories prudencials, és a dir, de les teories que ens recorden que no tot és possible, ni el futur ha de ser necessàriament de color de rosa.

Quan es recorda la sequera que va patir Barcelona l'any 2008, que va obligar fins i tot a portar aigua en vaixell per exhauriment dels pantans catalans, la sensació que estem tocant els límits físics del creixement, ens hauria de servir com a esperó en la recerca de noves idees per a situacions que són també inèdites. I situant-nos fins i tot en una perspectiva mundial, quan s'observa la pujada imparable del preu del petroli, la tesi segons la qual estem arribant a un cert nivell de col·lapse en el sistema energètic, (el temut *peak oil*), deixa de ser un debat acadèmic per convertir-se en un sentiment, més o menys ambigu i difús, capaç de provocar por social. Però la por és un sentiment ambivalent: pot ser alhora una causa de paràlisi i una invitació a explorar noves idees. El decreixement, doncs, no hauria de ser considerat ni com un destí inevitable del capitalisme, ni com una conseqüència peculiar de l'apocalipsi neoliberal, sinó com una idea interessant de resseguir i com una base per a debats sobre el futur de les nostres societats complexes. Decréixer és una opció difícil però no impossible per a la nostra civilització i com a tal la plantejarem aquí.

1.- Els tres models macroeconòmics i els seus problemes

Hi ha actualment en macroeconomia tres models en pugna: el creixement, la sostenibilitat i el decreixement. Per a la immensa majoria dels teòrics de les ciències socials, la necessitat de fer créixer l'economia constitueix un dogma inatacable: només 'augmentant el pastís' se'n pot garantir un tros per a tothom. 'Créixer' és un sedant de la tensió social, diuen els manuals. Segons la teoria econòmica dominant només així pot garantir la disminució de les desigualtats, perquè en fer-nos més rics, disminueix la urgència de plantejar-nos el problema del repartiment. El producte interior brut ha d'augmentar cada any perquè, en una situació de recessió no es pot aconseguir crear llocs de treball, ni hi hauria producció d'excedents per dedicar-los al lleure, ni (encara menys) hi ha possibilitats de pau social. L'economia del creixement inclou un imperatiu: el desenvolupament econòmic, que a partir de 1949, amb Harry Truman, es va convertir en el l'objectiu de qualsevol política (liberal o socialdemòcrata) realment existent. Fins i tot el comunisme soviètic va adoptar la ideologia del desenvolupament i per a la immensa majoria dels historiadors fou la seva incapacitat per a aconseguir creixement econòmic el que va provocar l'esfondrament del model soviètic i la caiguda del mur del mur de Berlín l'any 1989.

Però el creixement, plantejat com a objectiu a assolir per una població mundial de més de sis mil milions d'éssers humans, topa inevitablement, com ara s'està fent cada cop més palès, amb la limitació dels recursos naturals. El simple exhauriment de les matèries primeres (és altament possible que només quedi petroli per a uns cinquanta anys) i al mateix temps els desequilibris emocionals i el desarrelament que crea el progrés sense fi, fa que calgui plantejar seriosos dubtes sobre la possibilitat de créixer infinitament en un planeta de recursos finits i d'estructures biòtiques que cada cop ens semblen més fràgils. La hipòtesi d'un desenvolupament general, generós i imparabile reposa, a més, sobre una creació també incessant de necessitats noves que, simplement, ens neurotizta i disminueix la felicitat humana. Que a un augment de consum material li correspongui menys felicitat emocional no deixa de resultar paradoxal, però aquesta és una constatació molt evident avui, sobretot en àmbits de les classes mitjanes dels països rics. Convindria recordar que entre 2004 i 2008 la despesa en antidepressius i ansiolítics a Catalunya ha crescut de promig el 3,6% cada any i que, només a tall d'exemple, tan sols a les Terres de Lleida l'any 2009 el sistema públic de salut va gastar d'un milió d'euros mensual en antidepressius. És obvi que alguna cosa no funciona si el progrés ens emmalalteix.

Contra el creixement insensat, i destructor de l'entorn natural, la primera alternativa que es plantejà ja durant la dècada de 1980 fou la de la del creixement sostenible. "Sostenibilitat" és un dels conceptes més divulgats en el camp de l'economia alternativa i té òbvies implicacions ètiques en la mesura que planteja el problema del límit del creixement. L'acusació que qualsevol activitat econòmica "no és sostenible" se sent tan sovint que ha acabat per convertir-se en tòpic i és per això que convindria clarificar el concepte.¹

Un sistema és sostenible quan compleix tres condicions:

- Extreu de la natura menys quantitat de la necessària per al ritme de renovació del bé.
- Consumeix recursos sense esgotar-los.
- Produeix una quantitat de residus que no supera la possibilitat de recursos.

En resum "sostenibilitat" és un criteri d'actuació en economia que consisteix a satisfer les necessitats de les persones en l'actualitat sense comprometre les possibilitats i les necessitats d'altres persones en el futur. La sostenibilitat es presenta, doncs, com una forma de creixement intel·ligent, que no posa en perill el consum futur per una excessiva pressió del consum actual. En principi la idea sembla de conflictivitat mínima, però el problema es presenta tant a l'hora de definir què entenem per "necessitat" (és necessari un telèfon mòbil? I per què no ho era fa trenta anys?), com pel que té d'utòpic la pretensió de preveure les necessitats del futur sense aturar la història

Actualment, però, la idea de sostenibilitat està rebent crítiques molt fortes des del pensament verd, i cada cop més se la considera instrumental: no tothom estaria d'acord a vincular creixement (com a finalitat) i ecologia (com a instrument). L'ecologia, senzillament, no pot ser un mitjà. Des de l'àmbit ecològic, es proposa, d'una manera trencadora, que la producció ja no ha de créixer més i que l'important és millorar la distribució alhora que, en el possible, cal limitar –o directament, reduir– el consum. És en aquest context que ha aparegut la proposta del decreixement.

El concepte de decreixement, fou elaborat Nicholas Georgescu-Roegen (1906-1994), creador també del concepte de «bioeconomia», i ha estat divulgat i ampliat

---

¹ Recullo el concepte de sostenibilitat del meu llibre *Ètiques per a un món complex*, Lleida: Pagès, 2004, al qual remeto el lector, per a un debat més aprofundit.

per Serge Latouche, professor emèrit d'economia a la Universitat de París-Sud (Orsay) i especialista en les relacions econòmiques i culturals nord-sud i en epistemologia de les ciències socials. 'Decreixement' és, a més d'una bandera política, una proposta de repensar l'economia en profunditat, especialment com a conseqüència del naufragi de les tesis centrades en la sostenibilitat.

2.- Què és el decreixement?

Seguint fil per randa Serge Latouche al seu *Petit tractat del decreixement serè* (2007)²: «... es tracta d'abandonar una fe o una religió, la de l'economia, el progrés i el desenvolupament, de rebutjar el culte irracional i quasi idòlatra al creixement pel creixement». El decreixement seria, així, bàsicament una teoria negativa. No es tracta, però, de fer disminuir el Producte Interior Brut (creixement negatiu), sinó de repensar a qui beneficia el creixement econòmic, no fos cas que allò que es destrueix quan l'economia es converteix en l'únic déu veritable, resulti ser més valuós que allò que s'aconsegueix convertint tot allò que és humà, fins i tot els sentiments, en matèria de transacció monetària. El creixement negatiu (la recessió) és una de les característiques de les crisis econòmiques i està molt ben descrit per l'economia clàssica. De fet és una situació cíclica i perfectament inevitable a llarg termini. «Decréixer» vol dir una cosa ben diferent que creixement negatiu; significa assumir com a criteri regulador en la vida econòmica les conseqüències del principi entròpic: no és possible créixer il·limitadament dins un sistema tancat i que disposa d'una quantitat d'energia limitada.

D'una manera més pedagògica, el decreixement proposa «un 'cercle virtuós' de vuit 'R': reavaluar, reconceptualitzar, reestructurar, redistribuir, relocalitzar, reduir, reutilitzar, reciclar». En definitiva, la prespectiva decreixentista tracta d'actuar contra la lògica del capitalisme globalitzat i, sobretot, ens planteja una pregunta moral fonamental: quina mena de felicitat volem els humans? Ens fa més feliços

---

² Traducció catalana a cura d'Àlvar Valls: *Petit tractat del decreixement serè*, València. Ed 3i4. 2009; p. 21. Convindria veure també el llibre teòric de Nicholas Georgescu-Roegen: *La Décroissance; entropie, écologie, économie*, París: Sang de la terre, 1994. Els llibres de Georgescu-Roegen són actualment accessibles de forma gratuïta a Internet en diverses llengües. A Catalunya, l'obra de Latouche fou introduïda per Raimon Pánnikar, amic personal del prof. Latouche, i per Jordi Pigem en un seminari privat l'any 2005. He publicat també sobre decreixement, articles com: «El decreixement sostenible: una economia ètica», *Userda*, octubre 2005, «L'home que mira i un món que creix – Entrevista a Ramon Alcoberro», *Escola Catalana*, gener 2008 i «Ciutat gran o gran ciutat: decreixement contra decadència», *Barcelona Metròpolis*, nº 75, juliol-setembre 2009. Tots són accessibles a la xarxa, on el lector català pot consultar sencera la col·lecció de la revista *Userda* (segona etapa, 2004-2006), dirigida per l'incansable Xavier Borràs i referent inexcusable de l'ecologisme català. Del 26 al 29 de març de 2010 se celebrà a la Universitat Autònoma de Barcelona la 2ª Conferència Internacional sobre el Decreixement, sota els auspicis de Joan Martínez-Alier. El web *decreixement.net* és el portaveu de la Xarxa pel decreixement, que regularment informa de les accions en aquest àmbit.

viure esclavitzats per l'economia o podem buscar una alternativa a la conversió de la vida en diner? Per respondre aquesta qüestió convé deixar de pensar exclusivament en termes d'estadístiques i cal començar a pensar en termes de felicitat humana i de vida quotidiana. Es tracta, i no és poc!, de posar per davant d'interessos econòmics a curt termini, el paper de l'ètica en economia i d'assumir que les decisions morals tenen també conseqüències serioses per a la producció i el consum.

En el camp econòmic del capitalisme globalitzat en què vivim, el benefici és 'sempre' bo i no importen les seves conseqüències a llarg termini, ni les crisis periòdiques, ni les frustracions emocionals dels qui queden abandonats pel camí. Com sembla que deia Keynes, a llarg termini estarem tots morts. Per tant, qui vingui després que se les compongui. El moviment pel decreixement oposa a aquesta lògica una concepció moral que pensi en els interessos de les generacions futures (o en nosaltres mateixos si d'aquí a pocs anys es produeix un col·lapse del sistema per manca de petroli). En paraules de Latouche, en la perspectiva del decreixement: «Immediatament es veuen quins són els valors a promoure, els que haurien d'anteposar-se als valors (o a l'absència de valors) avui dominants. L'altruisme hauria de prendre el lloc a l'egoisme, la cooperació a la competició desenfrenada, el plaer del lleure i l'*ethos* del joc a l'obsessió pel treball, la importància de la vida social al consum il·limitat, el local al global, l'autonomia a l'heteronomia, el gust per la feina ben feta a l'eficiència productivista, el raonable al racional, el relacional, al material, etc.»³

3.- L'atzucac del creixement i la necessitat de repensar el nostre món.

En definitiva, el decreixement implica una manera diferent de plantejar la vida humana, que no la consideri com una mercaderia, sinó com una finalitat en ella mateixa. Vol dir situar les relacions comunitàries i la felicitat qualitativa per sobre de l'individualisme i de les concepcions purament quantitatives del món, pròpies de la tradició liberal i de l'utilitarisme clàssic.⁴ En el nostre món globalitzat, suggerir que hi ha moltes i molt diverses formes de riquesa que no són purament monetàries, sembla més propi de boig que de savi. Però en la concepció del decreixement, l'autèntica bogeria seria creure que sempre i en tot 'més és millor'.

---

³ *Op.cit.*, pp. 56 i 57.

⁴ Tots els pensadors decreixentistes, són clarament contraris a l'utilitarisme, en una tradició de pensament molt tradicionalment francesa. Però el seu antiutilitarisme els enfronta més a Bentham que a Mill i una concepció de *màxim bé per al màxim nombre* no seria necessàriament contrària al decreixement.

El decreixement en tant que proposta econòmica ens pregunta si el sistema actualment vigent, de creixement i de desenvolupament a qualsevol preu, no ha acabat per tornar-nos bojós. En un altre dels seus textos, *Survivre au développement* (2004)⁵, Latouche ha mostrat les tres paradoxes de la teoria del creixement:

- *La paradoxa de la creació de necessitats*, que augmenta les tensions psicològiques i les frustracions (per exemple a través de la publicitat agressiva).
- *La paradoxa de l'acumulació*, que augmentant el creixement no serveix per disminuir la pobresa ni les desigualtats.
- *La paradoxa ecològica*, que ens fa rics, destruint recursos ambientals i produint la fam per crisi dels mercats agrícoles i augmentant la misèria dels més pobres a través de mecanismes d'intercanvi desiguals.

En definitiva, per a Latouche el creixement econòmic posterior a la 2ª Guerra mundial s'ha aixecat sobre la base inestable del malestar de molts i de la riquesa per a molt pocs. Cal, doncs, buscar una alternativa. Tornant a Latouche: «Es tracta tant d'un canvi de cultura com de les estructures del dret i de les relacions de producció. Amb tot, tractant-se d'un projecte polític, la seva execució obeeix més a l'ètica de la responsabilitat que a l'ètica de la convicció».⁶

4.- El decreixement com a necessitat humana

Vistos els grans trets dels desequilibris en el capitalisme globalitzat i atenent a la mutació cultural que ha significat l'aparició de noves tecnologies i especialment, Internet, el decreixement té un punt utòpic, però no és una proposta que es pugui desautoritzar com a absurda. Ben a l'inrevés, cada cop és més urgent pensar, sense presses però amb tota consciència, un model de decreixement, o si ho preferiu 'de decreixement sostenible', per tal de no perdre la condició de ciutadans i convertir-nos tan sols en consumidors unidireccionals. Ja sé que decreixer és una opció complexa, que per als benpensants i per als qui consideren sagrats els principis liberals de la propietat privada, sona quasi a insult. Però sembla propi de

---

⁵ Es tracta d'un text escrit a petició de la Unesco (que òbviament, no comparteix necessàriament els punts de vista exposats per Latouche). L'esmentem en l'edició publicada l'any 2008 París: Fayard - Mil et une nuits.

⁶ *Petit tractat del decreixement serè*; p. 101.

gent civilitzada assumir que en un món limitat no hi pot haver creixement il·limitat i treure'n conseqüències.

Abans que la ciutat global es torni excessivament agressiva, i impossible de gaudir-la per massa cara, convé que pensem quin és el 'cost/ciutat' que estem disposats a suportar (en termes de contaminació, de incomoditats, de misèria material i de lletjor estètica, etc). Però reflexionar sobre la hipòtesi d'un decreixement ordenat no significa ens tornem partidaris del bon salvatge, ni de la vida al camp (al cap i a la fi quan els barcelonins arriben a l'Empordà no fan altra cosa que portar-hi Barcelona). Ni encara menys vol dir que es reclami bastir una 'ciutat verda' per a demà mateix (prou se sap que les ciutats són grises!). Això seria un rousseunisme, poc o molt ingenu. Però hem de posar voluntàriament uns límits al creixement abans que l'obsessió per créixer no esdevingui un malson, més o menys curt d'aigua.

És obvi que la mateixa paraula 'decreixement' té alguna cosa de depressiu. Educats en la teoria del 'més és millor' i convençuts que només les coses grosses són poderoses, proposant-nos decreixer sembla com si volguéssim justificar a priori una derrota. Però la crisi econòmica produïda mundial per la tràgica política de Bush junior i per la bombolla financera i immobiliària (2008) obliga a replantejar moltes coses. Cada cop sembla més clar que és l'obsessió pel creixement el que produeix crisi.

L'absurda política dels *neocons* i les exigències culturals del món que ens obre Internet fan necessari replantejar els elements del contracte social implícit en què s'han fonamentat les societats occidentals, que prové de l'endemà de Guerra mundial. La nova situació que ha vingut de la mà de la societat de la informació, la globalització neoliberal i Internet, no es pot descriure només en termes de canvi cultural, sinó que correspon a una mutació cultural global. I el decreixement pot ser voluntari o involuntari però la seva presència s'endevina ja una mica arreu, en forma de recessió econòmica. Davant la possibilitat d'un creixement negatiu i durador produït violentament pel mateix sistema en forma de crisi econòmica (amb tensions polítiques mundials i intergeneracionals brutals), no és balder que ens preguntem si convé pensar en un canvi de model, perquè maximitzar el consum sembla que ara com ara no serveix per resoldre les necessitats humanes, sinó que en provoca de noves i les torna ingovernables. Però, òbviament, el canvi de model serà una tasca feixuga. Caldrà fer-lo premeditadament, optant (a partir d'una visió profundament moral), per un model diferent, que posi les relacions humanes i la

qualitat de vida sobre el productivisme. En definitiva, el decreixement obliga a pensar a dos nivells: és tant una proposta alternativa en economia com una nova orientació cultural del capitalisme, basada en valors molt diferents als que regeixen ara les nostres societats.

Seria sinistre esperar que el decreixement s'imposi de manera autoritària i brutal (com a conseqüència de desfetes econòmiques, o vinculant-lo amb un atur incontrolable, per exemple). Això resultaria, a més de cruel, perfectament injustificat. Un dels pitjors errors dels ecologistes és la seva absurda 'pedagogia de la catàstrofe'. La història mostra que davant les catàstrofes el que triomfa és l'egoisme més rampant, o en el pitjor dels casos la solució totalitària d'un Hitler o un Stalin. Quan parlem de decreixement la proposta ha de ser molt diferent: no es tracta de confessar (derrotats) que la ciutat global 'no pot' continuar vivint com fins ara, sinó de proclamar (orgullosos) que la ciutat 'no vol' seguir un camí suïcida. Davant un decreixement amb tinta negra que és el que avui ens proposa l'economia neoliberal (recessió, atur crònic, tancament de fàbriques), cal prendre's temps per pensar un decreixement cívic que tingui cura d'una ciutat amable, que converteixi els guanys en productivitat en temps de lleure i que posi els drets dels vell i dels infants per sobre dels drets dels automòbils, dit sigui (si cal) amb un punt de demagògia.

Cal explicar que creixement i decreixement no són conceptes que entrin mútuament en contradicció. Més aviat al contrari: s'albira a l'horitzó de les societats democràtiques un decreixement caòtic, si continuem pensant en una economia que ha perdut de vista l'escala humana. El que ens convé és per dir-ho com les àvies, aprendre a no estirar més el braç que la màniga i treure'ns de sobre *neoriquismes* absurds que, ja posats a dir-ho, atempten directament contra un model de vida plural i mediterrani. Necessitem un model alternatiu, potser més pobre en diners però molt més ric si es mesura en aquella magnitud sovint menystinguda de capital social que s'anomena el benestar comunitari.

Pensar el decreixement no significa propugnar una ruptura amb el creixement, sinó amb la ideologia de l'acumulació i amb els implícits morals d'un egoisme suïcida. Si goséssim preguntar-nos pel valor del nostre equilibri emocional potser seria molt més senzill comprendre que arribats a un cert nivell 'tenir més' pot arribar a significar 'ser menys'. Recuperar una mica de serenitat emocional significa també ajustar-nos a la realitat i baixar del núvol del creixement a qualsevol preu. Arribats a un cert moment, convé que ens preguntem si l'obsessió pel nivell de vida no

s'està tornant incompatible amb la qualitat de vida. ¿Podem, en canvi, promocionar experiències comunitàries (de barri, de ciutat) que no s'hagin de valorar necessàriament pel seu nivell de despesa material, sinó per la felicitat o per les emocions positives que pugin desplegar-se en la comunitat? Podem plantejar-nos una biopolítica (per usar un mot avui també de moda) que no sigui necessàriament una justificació de la misèria moral?

És quasi un tòpic recordar que en grec hi havia dues paraules per referir-se a l'activitat que avui anomenem economia; la *'oikonomia'* era senzillament l'administració prudent de la casa –i per extensió, de la ciutat com a 'casa gran– mentre la *'krematistiké'* tenia alguna cosa de deshonor perquè només oferia una acumulació sense qualitat de vida. Diuen els savis en economia que quan la *'krematistiké'* escapa a tot control, l'únic que es pot esperar és un període de creixement especulatiu i, al final, una fallida salvatge.

Conclusió

Lamentablement hi ha coses que només pot dir-les un filòsof (ja se sap, que els filòsofs som gent rara i més aviat excèntrica), però la tria real que s'albira en l'horitzó de l'economia no planteja entre creixement i decreixement, sinó entre recessió (decreixement salvatge) i decreixement (cívic). És clar que el miratge del creixement continuarà essent un discurs oficial i no pas per cap suposada hipocresia dels polítics, sinó perquè encara circula el tòpic de la cultura dominant, neoliberal i socialdemòcrata, segons el qual l'única manera de disminuir la pobresa consisteix a fer que creixi el famós producte interior brut.

Decréixer serà problemàtic perquè posa al centre mateix la indepassable qüestió dels criteris de justícia. Però pitjor seria un escenari d'energia cara, atur, estanflació reivindicació política desbocada i vagues 'antirics' per dir-ho d'alguna manera. Convé preguntar-nos si preferim un decreixement tranquil o una pressió social insostenible. Abans que se m'acusi de nihilisme (o d'empatx de nietzscheanisme) la pregunta que ens hem de fer és si les conseqüències de canviar el model serien pitjors que les de mantenir un sistema que considera les persones només com a eines, que es fonamenta cada cop més en l'ús d'antidepressius i que, en definitiva, ens converteix en àtoms negant-nos la dimensió qualitativa i comunitària. Decréixer no és 'fer bé' (bé per al medi ambient, per exemple) allò que el capitalisme fa de forma malhumorada i trista. Ben al

contrari: és anar contra una lògica de l'acumulació que produeix infelicitat als individus concrets i alegries a les estadístiques.

Decréixer és optar pel desenvolupament qualitat i per les persones concretes (per la gent del meu barri), contra els discursos buits de la solidaritat abstracta. Decréixer és negar-se a considerar tota la realitat (el *món-de-la-vida* famós) des del punt de vista d'una economia que sap de números però ignora el dolor dels individus. Decréixer és alliberar-se de la necessitat que avui es diu automòbil i televisió i optar per la lectura (sense publicitat) i per la conversa. Decréixer voldrà dir plantejar quin sentit té viure penjats del telèfon mòbil i per què hem de consumir verdures produïdes amb pesticides. Decréixer és optar pel tren, pel consum local, pel menjar vegetarià (o com a mínim per disminuir la carn). Decréixer és negar-se a acceptar que la realitat en la seva diversitat es resumeix només en forma d'economia. O si ho preferiu, decreixer és lluitar contra la confusió mental. Com va suggerir Epicur per augmentar la felicitat potser el millor sigui disminuir el desig. Decréixer és una filosofia utòpica. Però pitjor seria patir un creixement que ens porti al col·lapse com a civilització.